

מספר שאלות ותשובות על מקצוע הליווי הרוחני

כתבה:

ד"ר עינת רמון, מלווה רוחנית מוסמכת ומחנכת-מדריכת מלווים רוחניים
מנהלת תכנית מרפא להכשרת מלווים רוחניים במכון שכטר למדעי היהדות.

<http://www.marpeh.org.il/>

מהו הליווי הרוחני?

הליווי הרוחני הוא מקצוע חדש ומתפתח בישראל (בן 12 שנים לערך) שיעודו הוא להתלוות לאדם המבקש זאת על מנת לסייע לו למצוא את המשאבים הפנימיים הרוחניים לצורך התמודדות עם אתגרי החיים. משאבים פנימיים רוחניים יכולים להיות תחומי עניין תרבותי המעניקים לאדם חוסן שמחה ו/או תוכן בחיים (כגון: מוסיקה, אמנות, ספרות, אמנות, פולקלור והיסטוריה), קשרי משפחה או קהילה שכדאי לחזק ולשפר נוכח האתגר עמו אדם מתמודד (מחלה, מצב בריאותי – תפקודי חדש, אבדן קרוב משפחה ועוד), אמונה בערכים מוסריים וחברתיים שונים ומסירות להם, אמונה בא-לוהים (מסיבות הקשורות לדת ושאינן קשורות לדת), עניין מקצועי וכל היבט המעניק לאדם תחושת יעוד ומשמעות בחיים. עניינו של הליווי הרוחני לחזק באדם את החיבור למשמעות חיוו כפי שהוא/היא מבינים אותה, לאתר את המשאבים המחוברים את האדם למשמעות חיים זו ולממש את תקוותיו במציאות בה הוא/היא נתונה. התפתחותו של הליווי הרוחני מתרחשת בדורנו בו מחקרים רבים מעידים על ערך החוסן הרוחני של אדם לבריאותו הפיזי ולאיכות של מצבו הכללי.

הליווי הרוחני אינו מכון לדרך חיים ולאמונות מסוימות והוא פלורליסטי במהותו. המלווה הרוחנית נדרשת תמיד להקפיד על הפרדה בין עולמה הרוחני ובין עולמו הרוחני של המלווים (רוב העוסקות בתחום זה הן נשים...). קוד האתיקה של המלווים הרוחניים בישראל אוסר באיסור חמור לעשות כל פעילות שיש בה ניסיון 'להעביר את האדם' אותו מלווים לעולם רוחני שונה מזה שהוא/היא משתייך אליו, על המלווה הרוחני להימנע מלספר על עצמו ועל עולמו הרוחני פרטים שאינם מתבקשים על ידי האדם אותו מלווים.

מה הם הכלים של הליווי הרוחני? תפקידו של המלווה הרוחני לעשות 'הערכה רוחנית' ולהבין את הצרכים הרוחניים של האדם אותו הוא מלווה. הערכה רוחנית כרוכה בניסיון להבין את עולמו הרוחני של האדם, לראות מה מעניק משמעות, שמחה, תקווה ותוכן ולנסות 'לחבר' אותו לעולמו הרוחני, לערכיו, לאנשים ולנשים היקרים לו ולתכנים ולפעילויות הקרובים ללבו ונותנים לו נחת רוח. מלווים רוחניים, קודם כל מקשיבים, לאדם אותו הם מלווים, שומעים מה יש לו/לה לומר, שואלים שאלות. המלווה הרוחני יכול להאזין עם האדם אותו הוא מלווה למוסיקה האהובה על האדם אותו מלווים, יכול לכתוב את סיפור חיוו, יכול לשיר אותו. המלווה הרוחנית יכולה ללמוד משהו עם האנשים אותם היא מלווה, לקרוא עמם ספר אהוב עליהם, לצפות עמם בסרט אהוב, לשמוע על תחומי העיסוק שלהם ולהאזין לזיכרונותיהם הטובים על ילדותם, על טיולים ומסעות שערכו. ליווי רוחני מתבטא גם באפשרות ללמוד מן המלווה הרוחני אם זו הדרך להעצים אותו. מלווים רוחניים יכולים להדריך אדם בדמיון מודרך ומדיטציה (אם הם שולטים בכלים אלו), לצייר עמם או לשוחח על יצירות אמנות ועוד. יריעת הליווי הרוחני רחבה מאד. במצבים בהם אין המלווה הרוחני יכול לתת מענה רוחני לאדם מסויים (כמו מקרים בהם המלווה הרוחני/ת זקוק לאדם או איש דת מן הדת או הזרם שלו/שלה

תפקיד המלווה הרוחני/אתר את הצורך הרוחני הזה ולסייע במציאת האדם המתאים לפעילות הרוחנית או הדתית הנדרשת על ידי המלווה הרוחני/אתר).

במה שונה הליווי הרוחני מטיפול נפשי?

המרחב בו/ מתקיים הליווי הרוחני הוא בביתו של המלווה, במסדרון בבית החולים, בחדר המתנה בחדר הצוות – אם המלווה הוא איש צוות, בחדר החולה או הדייר בבית האבות וכו' ואף הכלים של המלווה הרוחני/אתר – שיר, לימוד, מדיטציה ועוד הנם שונים מן הכלים של הליווי הרוחני. ואולם, ההנחיות האתיות של הליווי הרוחני בישראל של קוד האתיקה הראשון של המלווים הרוחניים בישראל ביחס להבחנה ולשיתוף הפעולה בין מטפלי בריאות הנפש ובין מלווים רוחניים. וזו לשון ההנחיה האתית:

'על המלווה הרוחני לאבחן את מצוקותיו הרוחניות של אדם וללוות אדם אך ורק בתחום מומחיותו ובהתאם להכשרתו וניסיונו. על מנת למנוע עמימות בסוגיית ההבחנה בין המלווה הרוחני ותפקידיו ובין תפקידיהם של בעלי המקצועות הטיפוליים מצ"ב הבחנה בין מקרים בהם נדרש להפנות אדם למטפל מתחום בריאות הנפש ובין מקרים בהם מלווה רוחני יכול לסייע לאור הכשרתו הייחודית (במקרים בהם קיים ספק יש לערב בהתלבטות ואולי גם בליווי הרוחני איש בריאות הנפש).

להלן הנחיות בנוגע למצבים בהם היעזרות במלווה הרוחני יכולה לסייע: א. כאשר אדם חווה מתח בנוגע למצבו הבריאותי- בכלל ובעת המתנה לתוצאות בדיקות רפואיות. ב. כאשר אדם מצפה לניתוח. ג. כאשר מתקבלת "בשורה רעה". ד. כאשר האדם נדרש להכריע הכרעה קשה. ה. כאשר עולה על סדר היום שאלה רוחנית. ו. כשחשים בצורך להתפלל עם מישהו, לקרוא עם אדם נוסף תהילים או תפילות אחרות ו/או ללמוד בחברותא טקסטים בעלי משמעות דתית ורוחנית. ז. כאשר יש לאדם צורך/קיימת חובה/ בטקס דתי שיערך על ידי אדם אחר (על פי חוקי הדת או על פי תחושה אישית). ח. כשאדם מחפש משמעות בחיים, מבקש הנחייה מוסרית או סיוע בהתלבטות מוסרית, או בהתלבטות ביחס למסגרות משמעות שונות של חיי/חייה נוכח מחלה/אבדן/או כל סבל אישי אחר. ט. כאשר אדם שרוי בבלבול. י. כאשר אדם מתקשה לברר מה הן רגשותיו/תחושותיו. י"א. כאשר אדם חש בדידות. י"ב. בעת חרדה מן המוות או בעת דאגה לאדם העומד למוות. י"ג. בעת שעולה צורך לחלוק לבטים דתיים ו/או פילוסופיים עם אדם נוסף. י"ד. שעה שנדרשת הנחייה רוחנית לרגל שמחה והודיה. ט"ו. בכל מצב בו עולה הצורך בהנחייה או בהכוונה בנוגע לנושאים דתיים/רוחניים, בנוגע לערכים רוחניים/דתיים ו/או בהפנייה לאנשי דת/רוח התואמים את עולמו/עולמה התרבותי/רוחני/דתי של המלווה.

להלן הנחיות מתי נדרש להפנות לאיש/אשת בריאות הנפש: א. במצבי דכאון, נוכח מחשבות אובדניות, חרדות, כעסים מופרזים, קשיים בשינה וכל מצב המפריע לתפקוד היומיומי. ב. כשהמלווה מדווח על התמכרות לסמים, אלכוהול או חומרים ממכרים אחרים. ג. בעת שהתמודדות עם אתגרים במקומות העבודה ואתגרים חברתיים פוגעים ביכולת התפקוד של האדם נוכח קשיי החיים. ד. כאשר תגובות האדם היחיד למצבים הנן מופרזות ומוקצנות. ה. כאשר האדם הופך אליהם בתגובה למתח נפשי. ו. בעת דיווח על קשיים בתפקוד המיני ו/או קשיים בקשר רציף עם בני המשפחה. ז. בעת דיווח על קושי להפריד בין דמיון למציאות, מחשבות טורדניות בלבול, טראומות מן העבר וכיו"ב. ח. לרגל תלונה על תחושות גופניות שאינן תואמות מאפייני מחלה כלשהי. ט. כשנתקלים בקושי של אדם לשמור על היגיינה אישית ולטפל בעצמו/בעצמה. י. בעת דיווח על הפרעות אכילה. י"א. כאשר ידוע כי במשפחת המלווה קיימים קשיים בתחום בריאות הנפש. י"ב. או בכל מצב בו נמצא המלווה בסכנת חיים.' (מתוך קוד האתיקה של רשת הארגונים ללווי רוחני, 2013).

מהו מקורו של מקצוע הליווי הרוחני? בארצות המערב- בעיקר בארצות בהן הדת של רוב האזרחים היא פרוטסטנטית – הליווי הרוחני נקרא

Chaplaincy, spiritual caregiving.

ומשמעו מתן סעד רוחני על ידי איש דת במוסד חילוני כגון: בית חולים, משטרה, בית כלא, מכבי אש ועוד. מלווים רוחניים מתלווים לאנשים במצוקותיהם במקומות שונים. במדינת ישראל מקצוע הליווי רוחני עבר 'חילון': הוא מנותק בהגדרה ממסדים דתיים מחד גיסא ועל המלווים הרוחניים לכבד את הסטטוס קוו הדתי בכל מוסד ומוסד מאידך גיסא. מלווה רוחני גם אם הוא נושא תואר דתי או אקדמי לא יזדהה בתואר זה בעבודתו במוסד כללי המשרת את מגוון רחב של האוכלוסיה.

למי מתאים להציע ליווי רוחני?

כל אדם המעוניין בשיחה על תוכן רוחני המעניין ומעסיק אותו, המעוניין לברר סוגיות רוחניות בחייו מתאים לקבלת שירות של ליווי רוחני. מלווים רוחניים מתלווים לאנשים העוברים טיפולים רפואיים שונים, לקשישים המבקשים למלא את יומם בתוכן רוחני הקרוב לליבם, מנחים מעגלי שיח ושירה על נושאים רוחניים לקבוצות שונות המעוניינות בכך (בני משפחה, חולים, קשישים, הורים לילדים מיוחדים, אנשי המקצועות הטיפולים והחינוכיים, חברי קהילות שונות ועוד).

איזו הכשרה עוברים מלווים רוחניים?

מלווים רוחניים בישראל מקבלים הכשרה בת 800 שעות אקדמיות, על פי מתכונת ההכשרה שפותחה בארה"ב הנקראת

Clinical Pastoral Education

מתוכן לכל הפחות 300 שעות אקדמיות עיוניות ולכל הפחות 400 שעות אקדמיות מעשיות של התנסות קלינית בעמותות חסד, בבית חולים, בית אבות, קופות חולים, בתי ספר ועוד. מעבר להכרות עם ספרות מקצועית דגש רב ניתן בהכשרה על לימוד מתוך מקרים של ליווי רוחני המוצגים לקבוצת הלומדים (עד 10 איש בקבוצה) בדרך של 'תמלול' שיחות עם מלווים ולימוד עליהם ותוך כדי עבודה על מטרות מקצועיות בשיתוף עם מדריכת/ת התכנית. בישראל קיימות שלוש תכניות להכשרת מלווים רוחניים שעברו אקרדיטציה מטעם העמותה ללווי רוחני. המקצוע עודו רחוק מלהיות מוכר על ידי מדינת ישראל והעמותה ללווי רוחני שואפת לפקח על תהליכי התפתחותו עד כמה שניתן.

דוגמאות לשילוב הליווי הרוחני בצוותים רב מקצועיים בישראל.

מנעד הסיפורים של ליווי רוחני בישראל הוא רחב. מאז שנת 2006 בה החלה הפדרציה היהודית של ניו יורק לממן פרויקטים ללווי רוחני בישראל זכו אלפי בני אדם בישראל ללוויים רוחניים מקצועיים שונים (מימן זה צפוי להסתיים בשנת 2018 ולהשאיר חותמו על החברה ועל הרפואה והטיפול בקשישים ובנוע בסיכון בישראל). בהקשר של ביקורי בית ניתן לספר על עשרות יחידים ומשפחות באזור ירושלים שנעזרו בשירות זה במצבים שונים: אנשים חולים שמלווים רוחניים האזינו עמם למוסיקה, לוו אותם בימיהם האחרונים ושוחחו עמם על המורשת אותה הם מנחילים לקרוביהם, או שוחחו עמם על משמעות החיים נוכח המוות. בתיאום עם עובדת סוציאלית ותוך דיווח שוטף לה פעלו מלוות רוחניות לעודד רוחם של אנשים השרויים בדיכאון ע"י קריאה משותפת, טיול משותף, לימוד נושאים שונים דרך האינטרנט, עבודת יצירה וכתביה. במקרים אחרים מלווים רוחניים כתבו עם המלווים סיפורי חיים, או צוואה רוחנית –, סייעו לבני משפחה בעיבוד אבלם, ועודדו ומעודדים בדרכים שונות חיבור טוב בין המלווה ובין בני משפחתו ובין עצמם ועוד.

כיצד ניתן לפנות למלווה רוחני?

מלווים רוחניים מוסמכים על ידי העמותה ללווי רוחני בישראל המפקחת על תכניות ההכשרה וגם מפנה למלווים רוחניים שונים. מלווים רוחניים שסיימו תכנית הכשרה מבקשים לרוב תשלום עבור שעת ליווי רוחני על פי יכלתם הכלכלית של הפונים. להפנייה למלווה רוחנית בוגרת תכנית מרפא כתבו לד"ר רמון:

einatramon@schechter.ac.il

